

Ziek zijn en toch je eindexamen halen

Door Theo van der Werf, februari 2009

Voor jongeren met ME/ CVS is schoolgaan vaak een probleem. Toch is er meestal meer mogelijk dan ouders en kinderen denken. In deze tweede aflevering van de reeks 'Praktische tips voor leerlingen met ME/ CVS in het voortgezet onderwijs' aandacht voor het eindexamen.

Het eindexamen is zo'n moment in je opleiding waarop je kunt laten zien wat je hebt opgestoken van al die lessen, opdrachten en uren met je neus in de boeken. Je zou het eigenlijk als een uitdaging moeten kunnen beschouwen.

Maar jongeren met ME/ CVS zien het vaak meer als een uitputtingsslag, die ze onmogelijk kunnen winnen. In korte tijd zes tot negen of soms nog meer vakken afsluiten, elk in drie uur tijd, soms twee op één dag, in een volle zaal met tientallen anderen. Klinkt dat als je ergste nachtmerrie? Dan kan de school samen met jou en je ouders naar een uitweg zoeken.

Afwijkende voorschriften centraal schriftelijk eindexamen

Op het eerste gezicht lijkt er weinig ruimte om het eindexamen zo in te richten dat dit aansluit bij de mogelijkheden van een langdurig zieke leerling. In wetten, besluiten en reglementen is alles tot in de puntjes geregeld. Maar gelukkig biedt artikel 55 van het Examenbesluit een uitweg. Dit geeft de directeur van de school de gelegenheid om, in overleg met de onderwijsinspectie, van de voorschriften af te wijken om leerlingen met een beperking gelijke kansen te geven hun opleiding met succes af te ronden. Hieronder een aantal voorbeelden van afwijkende voorschriften:

- **Verlenging van de examentijd** □
De beschikbaar gestelde tijd mag, indien noodzakelijk, worden verlengd. Een verlenging met 30 minuten is algemeen gebruikelijk, maar er kan ook meer tijd worden gegeven.
- **Andere wijze van afnemen** □
De onderdelen van het centraal schriftelijk examen worden, zoals de naam al zegt, schriftelijk afgenomen. In afwijking hiervan kan dat ook mondeling gebeuren. Daarvan moet de onderwijsinspectie dan uiterlijk drie maanden voor het examen in kennis worden gesteld, en de schooldirectie moet erop toezien dat de afwijkende examenvorm voldoet aan de eisen ten aanzien van validiteit en betrouwbaarheid. Het niveau en de doelstelling mogen niet anders zijn dan die van het oorspronkelijke examen.
- **Thuis examen doen** □
Wanneer dat nodig is, kunnen er afspraken gemaakt worden over de plek waar het examen plaatsvindt. Dit kan dus ook bij de kandidaat thuis zijn. Ook hiervan moet de onderwijsinspectie tijdig in kennis worden gesteld, en de school moet voor het elders afnemen van (onderdelen van) het examen een examinerator en een extra toezichthouder aanwijzen. Die examinerator ontvangt de

eindexamenopgave voor het bewuste onderdeel in een gesloten envelop, die hij pas mag openen op het moment van het landelijk vastgestelde examentijdstip. Na afloop neemt hij de gemaakte examenopgave mee terug naar school, waarna verder de normale procedure wordt gevolgd.

- **Examen doen op een afwijkend □tijdstip**

Sommige leerlingen zijn 's middags al volkomen uitgeput en niet meer in staat om hersenarbeid te verrichten. Andere hebben 's ochtends zoveel pijn en andere problemen dat zij zich pas later op de dag kunnen concentreren op hun werk. De directeur mag de inspectie vragen om voor deze kandidaten het tijdstip van het afnemen van het eindexamen te vervroegen of te verlaten. Hij moet daarbij vermelden op welke wijze de school voorziet in de zogenaamde quarantaineregels, zodat kandidaten, maar ook docenten, geen enkele mogelijkheid hebben om 'voorkennis' op te bouwen. Alle zendmogelijkheden, via mobieltjes, maar ook via horloges, elektronische rekenmachines en ga zo maar door moeten uitgeschakeld zijn.

- **Inlassen van rusttijd □**

Als dat nodig is, mag het examen worden onderbroken om te rusten. De rusttijd wordt dan bij de examentijd geteld en staat dus los van de toegestane verlenging van de examentijd. De tijd wordt stilgezet op het moment dat de leerling gaat rusten en gaat pas weer lopen wanneer hij of zij weer met het examen verdergaat.

- **Verdeling over tijdvakken □**

De totale belasting die het eindexamen met zich meebrengt, is onder meer afhankelijk van het rooster. In het gunstigste geval zit er ruimte tussen de examenmomenten. Maar met wat pech is er op opeenvolgende dagen een vak, of zijn er zelfs twee op dezelfde dag.

Om de kansen voor chronisch zieke leerlingen te verhogen kan er op voorhand een planning worden gemaakt waarbij de examenvakken over het eerste, het tweede en het derde tijdvak worden verdeeld. Het is dan verstandig om een zwak vak in de eerste of tweede ronde te doen, zodat in de derde ronde, waarin het examen wordt afgerond, nog herkanst kan worden.

- **Spreiding over twee schooljaren □**

Als het voor een chronisch zieke jongere niet haalbaar is het volledige examen in één jaar af te leggen, kan er een individuele regeling worden getroffen. Artikel 59 van het Eindexamenbesluit maakt spreiding van het eindexamen over twee jaar mogelijk. De schooldirectie kan dit toestaan, nadat ze hierover met de inspectie heeft overlegd. In overleg met de leerling wordt dan afgesproken hoe de examenvakken over de twee jaar worden verdeeld.

- **Afsluiten vakken in het voorlaatste jaar**

Sinds augustus 2007 bestaat ook de mogelijkheid om al in het voorlaatste schooljaar in één of meer vakken examen te doen. Dit kan chronisch zieke leerlingen de kans geven om zonder tussenkomst van de inspectie het examen te spreiden. Een combinatie van de in het vorige voorbeeld genoemde

spreiding met deze nieuwe bepaling in het examenbesluit maakt het mogelijk om het examen over drie jaar te verdelen.

- **Sprokkelen van vakken via volwassenenonderwijs**

Soms krijgen leerlingen ondanks al hun inspanningen bij de bekendmaking van de examenuitslagen te horen dat ze gezakt zijn. Het beleid van de regering is erop gericht dat jongeren die gezakt zijn alsnog hun diploma kunnen halen, desnoods via de 'uitbestedingsroute'.

Dit houdt in dat deze leerlingen ingeschreven kunnen blijven staan op hun eigen school (die daarvoor van het ministerie een halve bekostiging krijgt) en voor maximaal één jaar uitbesteed kunnen worden naar het volwassenenonderwijs (vavo) om de resterende vakken bij elkaar te sprokkelen. Hiervoor kunnen ze terecht op het Regionaal Opleidingencentrum (ROC) in de buurt. Daar kunnen dan alle resterende vakken worden afgerond met een (deel)examen. Als dat lukt wordt alsnog het diploma uitgereikt.

- **Combineren van cijferlijsten** □

Ook als je gezakt bent, krijg je een cijferlijst. De ontbrekende vakken of de onvoldoende cijfers kun je aanvullen of verbeteren door je in een volgend jaar als kandidaat aan te melden voor het staatsexamen in die vakken. Na een positieve uitslag krijg je voor deze vakken certificaten. Vervolgens kan de staatsexamen-commissie op jouw verzoek de certificaten en de cijferlijst van je vroegere school, als deze samen voldoende zijn om aan de eisen van een volledig eindexamen te voldoen, inwisselen voor een diploma.

- **Hulpmiddelen** □

Wanneer je bijzondere hulpmiddelen nodig hebt om het eindexamen te kunnen maken, bijvoorbeeld een laptop, kan dit met de directeur van de school overlegd worden. Soms zal hiervoor een deskundigenrapport of medische verklaring nodig zijn.

Al deze praktische tips zijn voorbeelden van de mogelijkheden die er voor scholen bestaan om de regels zodanig aan te passen dat ze meer aansluiten bij de mogelijkheden van een chronisch zieke leerling. De school doet er goed aan om in een maatwerkprotocol alle aanpassingen die nodig zijn voor een dergelijke leerling bij elkaar te zetten en over dit totaalpakket te overleggen met de onderwijsinspectie. Een voorbeeld van zo'n protocol is te vinden op de website www.jongerenbinnenboord.nl
Succes met je examen!